

Department of Sankhyayoga

Programme Structure for Under Graduate Sastri Programmes

SEM	Courses	Disciplinary 82 Cr	Interdisciplinary EL - 12, + OE, 12 + DE 12 = 36		Languages 24	Vocational – 12 +6 = 18		TOTAL CREDIT S
						SKILL BASED = 8	VALUE BASED=4	
I		DSC-1 (4) सांख्यदर्शनस्येतिहासः DSC-2 (4) योगतत्त्वोपनिषद्	EL- 1 (3) सांख्यदर्शनस्येतिहासः		Lang-1 (3) Lang-2 (3)	SEC-1 (2)	VB-1 (1)	20
II		DSC-3 (4) योगदर्शनस्येतिहासः DSC-4 (4) श्रीमद्भगवद्गीता- मधुसूदनीटीका सहिता द्वितीयोध्यायः-सांख्ययोगः	EL- 2 (3) योगदर्शनस्येतिहासः		Lang-3 (3) Lang-4 (3)	Environ mental Studies (2)	VB-2 (1)	20
EXIT OPTION WITH CERTIFICATE IN (40 CREDITS) A- 16 credits, OE -6 credits, lang 1 + 2 = 12 credits. SB+VB= 06								
III		DSC-5 (4) सांख्यकारिका गौडपादभाष्यम् DSC-6 (4) योगरहस्यम्	EL- 3 (3) Select सांख्यकारिका गौडपादभाष्यम्		Lang-5 (3) Lang- 6 (3)	SEC-2 (2)	VB-3 (1)	20
IV		DSC-7 (4) योगसारसंग्रहः (विज्ञानभिक्षुः) DSC-8 (4) शिवसंहिता	EL- 4 (3) योगसारसंग्रहः (विज्ञानभिक्षुः)		Lang. 7 (3) Lang. 8 (3) (Translati on & creative writing)	Constitu tion of India (2)	VB-4 (1)	20
EXIT OPTION WITH DIPLOMA IN (80 CREDITS) A- 16 credits, OE -6 credits, lang 1 + 2 = 12 credits. SB+VB= 06								

V		<p>DSC-9 (4) हठरत्नावली(श्रीनिवासभट्टयोगीन्द्र)</p> <p>DSC-10 (4) योगकुण्डल्युपनिषद्</p> <p>DSC-11 (4) पातञ्जलयोगसूत्रवृत्ति:- प्रथमद्वितीयपादौ(श्रीरामानन्दयतिविरचिता मणिप्रभा टीका)</p>	<p>OE – 1 (3) हठरत्नावली (श्रीनिवासभट्टयोगीन्द्र)</p> <p>OE-2 (3) योगतत्त्वोपनिषद्</p>			SEC-3 (2)		20
VI		<p>DSC-12 (4) श्रीमद्भगवद्गीता – (मधुसूदनीटीका सहिता) – चतुर्दश-सप्तदशाध्यायौ</p> <p>DSC-13 (4) तत्त्वसमासः (कपिलमुनिः)</p> <p>DSC-14 (4) घेरण्डसंहिता</p>	<p>OE – 3 (3) श्रीमद्भगवद्गीता – (मधुसूदनीटीका सहिता) – चतुर्दश-सप्तदशाध्यायौ</p> <p>OE-4 (3) तत्त्वसमासः (कपिलमुनिः)</p>			SEC-4(2)		20
<p>EXIT OPTION WITH BA/Shastri Basic Degree IN (120 CREDITS)</p> <p>A- 30 credits, Voc. -6 credits, credits, SB+VB=09 (as per ABC regulations minimum Cr.140)</p>								
VII		<p>DSC-15 (4) सांख्यकारिका(सांख्यतत्त्वकौमुदीव्याख्यायुता) 1-25 कारिकाः</p> <p>DSC-16 (4) पातञ्जलयोगसूत्रम् – प्रथमपादः (व्यासभाष्यम्)</p> <p>DSC-17 (4) सांख्यप्रवचनभाष्यम् - प्रथमाध्यायः</p>	<p>DSE- A-Elec-1 (3) पातञ्जलयोगसूत्रवृत्ति:- प्रथमद्वितीयपादौ(श्रीरामानन्दयतिविरचिता मणिप्रभा टीका)</p> <p>DSE- A-Elec-2 (3) शिवसंहिता</p>			Res/ Manu (2)		20

VIII		<p>DSC-18 (4) सांख्यकारिका(सांख्यतत्त्वकौमुदीव्याख्यायुता) 26-72 कारिकाः</p> <p>DSC-19 (4) पातञ्जलयोगसूत्रम् – द्वितीयपादः (व्यासभाष्यम्)</p> <p>DSC-20 (4) सांख्यप्रवचनभाष्यम् – द्वितीयोध्यायः</p>	<p>DSE- A-Elec-1 (3) सांख्यकारिका(सांख्यतत्त्वकौमुदीव्याख्यायुता) 1-25 कारिकाः</p> <p>DSE- A-Elec 2 (3) श्रीमद्भगवद्गीता- मधुसूदनीटीका सहिता द्वितीयोध्यायः- सांख्ययोगः</p>					20
------	--	---	---	--	--	--	--	----

AWARD OF BACHELOR OF ARTS HONOURS / SAMMANTA SHASTRI in a discipline (160 Credits)

A- 20 DSE – 21 credits, (as per ABC regulations minimum Cr.180)

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY : TIRUPATI

DEPARTMENT OF SANKHYA YOGA

ACHARYA SYLLABUS

F.No.NSU/BoS/Sankhyayoga/Acharya NEP / CBCS&ABC

Date : 04-05-2022

Minutes of the meeting of the Board of the Studies of Sankhya yoga subject for Acharya Programme as per NEP - CBCS&ABC held on 04-05-2022

MEMBERS PRESENT

1. Dr.D.Jyothi
Associate Professor,Dept of Sankhyayoga
NSU,Tirupati Chairman
2. Dr.Umesh Bhat
Associate Professor,Dept of Mimamsa
S.V.Vedic University,Tirupati External Member
3. Dr.Tapan Kumar Ghadei
Assistant Professor,Dept. Of Yogic Sciences
NSU,Tirupati Member

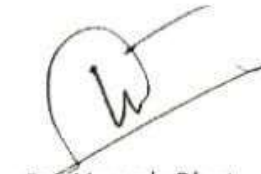
The Committee thoroughly discussed and recommended the below mentioned syllabus for newly introduced Sankhya yoga subject for Acharya programme as per NEP CBCS&ABC

Herewith enclosing :-

1. Marks Pattern and Table of Acharya Syllabus as per as per NEP CBCS&ABC at a Glance
- 2.List of Examiners and model question paper
- 3.Unit wise syllabus for 2 years

Submitted for approval and necessary actions.

Dr. D.Jyothi

Dr. Umesh Bhat

Dr. Tapan Kumar Ghadei

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY : TIRUPATI

DEPARTMENT OF SANKHYA YOGA

SASTRI SYLLABUS

F.No.NSU/BoS/Sankhyayoga/Sastri NEP / CBCS&ABC

Date : 04-05-2022

Minutes of the meeting of the Board of the Studies of **Sankhya yoga** subject for **Sastri** Programme as per NEP - CBCS&ABC held on 04-05-2022

MEMBERS PRESENT

1. Dr.D.Jyothi
Associate Professor,Dept of Sankhyayoga
NSU,Tirupati
Chairman
2. Dr.Umesh Bhat
Associate Professor,Dept of Mimamsa
S.V.Vedic University, Tirupati
External Member
3. Dr.Tapan Kumar Ghadei
Assistant Professor,Dept. Of Yogic Sciences
NSU,Tirupati
Member

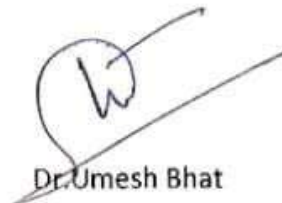
The Committee thoroughly discussed and recommended the below mentioned syllabus for newly introduced **Sankhya yoga** subject for **Sastri** programme as per NEP CBCS&ABC

Herewith enclosing :-

1. Marks Pattern and Table of **Sastri** Syllabus as per as per NEP CBCS&ABC at a Glance
2. List of Examiners and model question paper
3. Unit wise syllabus for 4 years

Submitted for approval and necessary actions.

Dr. D. Jyothi

Dr. Umesh Bhat

Dr. Tapan Kumar Ghadei

सांख्ययोगविभागः

शास्त्रिप्रथमवर्षम्

Semester – 1 – EL – 1 (3 CREDITS)

सांख्यदर्शनस्येतिहासः

Unit – I – दर्शनशास्त्रस्य परिचयः ।

1. भारतीयदर्शनशास्त्राणां संक्षिप्तपरिचयः
2. दर्शनशास्त्राणां मुख्योद्देश्यम्
3. दर्शनशास्त्राणां प्रयोजनम्
4. आस्तिकदर्शनेषु सांख्यदर्शनस्य महत्त्वम्

Unit – II – सांख्यदर्शनस्य परिचयः ।

1. सांख्यदर्शनस्य पृष्ठभूमिः
2. सांख्यदर्शनस्य माहात्म्यम्
3. शास्त्रान्तरेषु सांख्यशब्दस्योपयोगः
4. ज्ञानपरकशास्त्रत्वेन सांख्यस्य परिचयः

Unit- III – प्रमुखसांख्यशास्त्राणां परिचयः ।

1. सांख्यषडध्यायी, तत्त्वसमासः
2. सांख्यप्रवचनभाष्यम्, सांख्यसारः
3. षष्ठितन्त्रम्, सांख्यकारिकागौडपादभाष्यम्, सांख्यतत्त्वकौमुदी
4. युक्तिदीपिका, सांख्यतत्त्वप्रदीपिका, पञ्चशिखसूत्राणि

Unit – IV – प्रमुखसांख्याचार्याणां परिचयः ।

1. महर्षिकपिलः, आसुरिः, पञ्चशिखः
2. विज्ञानभिक्षुः, ईश्वरकृष्णः, गौडपादाचार्यः
3. वाचस्पतिमिश्रः, वार्षगण्यः, अनिरुद्धः
4. देवलः, वेदान्तमहादेवः, नागेशभट्टः

Unit – V – सांख्यदर्शने प्रतिपाद्यप्रामुख्यविषयाणां सामान्यपरिचयः ।

1. दुःखम्, प्रमाणम्, सत्कार्यवादः
2. व्यक्ताव्यक्तयोः साधर्म्यवैधर्म्ये, प्रकृतिः, गुणाः
3. पुरुषः, सर्गः, करणम्
4. सूक्ष्मशरीरम्, प्रत्ययसर्गः, बन्धमोक्षौ

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

पत्रेऽस्मिन् सांख्यदर्शनस्येतिहासः, मौलिकसिद्धान्ताः, दर्शनशास्त्राणां परिचयः, दार्शनिकानां परिचयः,

सांख्यदर्शस्य परमम् उद्देश्यं लक्ष्यं चेत्यादि अंशानां अशेषविशेष परिचयात् छात्राः उपकृताः भविष्यन्ति।

सहायकग्रन्थः – सांख्यदर्शनस्येतिहासः — प्रो० आद्याप्रसाद् मिश्रः, बलदेव उपाध्यायः (दर्शन साहित्य का इतिहास)।

प्राप्तिस्थानम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस आफ वाराणसी

शास्त्रिप्रथमवर्षम्

Semester – 2 - EL – 2 (3 CREDITS)

योगदर्शनस्येतिहासः

Unit – I – योगदर्शनस्य परिचयः ।

1. योगदर्शनस्य उद्भवविकासश्च
2. योगदर्शनस्य प्रयोजनम्
3. भारतीयदर्शनेषु योगदर्शनस्य स्थानम्
4. अन्यग्रन्थेषु योगमहिमा

Unit – II – प्राचीनयोगग्रन्थानां परिचयः ।

1. पातञ्जलयोगसूत्रम्, व्यासभाष्यम्
2. भोजवृत्तिः, तत्त्ववैशारदी
3. योगवार्तिकम्, पातञ्जलयोगसूत्रवृत्तिः,
4. योगसागरसंग्रहः, मणिप्रभाटीका

Unit – III – प्राचीनयोगाचार्याणां परिचयः ।

1. पतञ्जलिः, व्यासदेवः
2. भोजदेवः, विज्ञानभिक्षुः
3. वाचस्पतिमिश्रः
4. रामानन्दयतिः
5. विज्ञानभिक्षुः

Unit – IV – पारम्परिकयोगः ।

1. भक्तियोगः, कर्मयोगः
2. ज्ञानयोगः, राजयोगः
3. हठयोगः, स्वरयोगः
4. क्रियायोगः, नादयोगः

Unit-V-पातञ्जलयोगदर्शने प्रतिपाद्यप्रामुख्यविषयाणां सामान्यपरिचयः ।

1. पञ्चभूमयः, चित्तवृत्तयः
2. समाधिः, ईश्वरः
3. क्रियायोगः, अष्टाङ्गयोगः
4. सिद्धयः, कैवल्यम्

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

पत्रेऽस्मिन् योगदर्शनस्येतिहासः, मौलिकसिद्धान्ताः, दर्शनशास्त्राणां परिचयः, दार्शनिकानां परिचयः, योगदर्शस्य परमम् उद्देश्यं लक्ष्यं चेत्यादि अंशानां अशेषविशेष परिचयात् छात्राः उपकृताः भविष्यन्ति। योगाध्ययनाभ्यासात् छात्राणां संपूर्णव्यक्तित्वविकासः भविष्यति इति अस्य पत्रस्याशयः।

सहायकग्रन्थः – योगदर्शनस्येतिहासः — बलदेव उपाध्यायः (दर्शन साहित्य का इतिहास)।

प्राप्तिस्थानम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस आफ वाराणसी

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्

Semester – 3 - EL – 3 (3 CREDITS)

सांख्यकारिका गौडपादभाष्यम् (गौडपादाचार्यः)

Unit – I

1. त्रिविधदुःखनिरूपणम्
2. सांख्यशास्त्रीयपञ्चविंशतितत्त्वानां संक्षिप्तः परिचयः
3. प्रमेयसाधकानि त्रीणि प्रमाणानि
4. सत्कार्यवादस्थापनम्

Unit – II –

1. व्यक्ताऽव्यक्तयोः साधर्म्यं ज्ञस्य वैधर्म्यं च
2. गुणस्वरूपनिरूपणम्
3. अव्यक्तसिद्धिः
4. पुरुषसिद्धिः

Unit- III –

1. सृष्टिक्रमः
2. बुद्धिस्तथा अहङ्कारस्य स्वरूपनिरूपणम्
3. मनस इन्द्रियत्वं तल्लक्षणं च
4. अन्तःकरणत्रयस्य वृत्तिद्वैविध्यम्

Unit – IV –

1. त्रयोदशविधस्य करणस्य लक्षणं दशधा तत्कार्यञ्च
2. मनोऽहङ्काराद्यपेक्षया बुद्धेः प्राधान्यम्
3. सूक्ष्मलिङ्गशरीरनिरूपणम्
4. बुद्धिसर्ग(प्रत्ययसर्ग)निरूपणम्

Unit – V –

1. बुद्धिसर्गस्य तन्मात्रसर्गस्य च प्रयोजनम्
2. जडस्याऽपि प्रधानस्य पुरुषविमोक्षार्थं प्रवृत्तिः
3. प्रकृतेरेव वस्तुतो बन्धमोक्षौ, न पुरुषस्य
4. सम्यग्ज्ञानेन जीवन्मुक्तिः

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

सांख्यकारिका उपरि भाष्यग्रन्थो भवति गौडपादाचार्येण कृतं गौडपादभाष्यम्। गौडपादाचार्येण बहु सम्यक् रूपेण यथा शिष्याणाम् अवबोधः शीघ्रं भविष्यति तद्वदयं ग्रन्थः रचितः। अतः शास्त्रीस्तरे विद्यमान छात्राणां कृते सांख्यदर्शनस्य यथार्थज्ञानं यथा सहजेन सरलेन च भविष्यति तदर्थं अयं ग्रन्थः परिकल्पितः।

सहायकग्रन्थः – सांख्यकारिका गौडपादभाष्यभावार्थसमेता ।

प्राप्तिस्थानम् - चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठानम्, दिल्ली ।

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्

Semester – 4 - EL – 4 (3 CREDITS)

योगसारसंग्रहः (विज्ञानभिक्षुः)

Unit – I

1. योगलक्षणम्
2. चित्तवृत्तयः
3. योगस्य स्वरूपं भेदाश्च
4. सम्प्रज्ञातस्य चातुर्विध्यम्

Unit – II –

1. असम्प्रज्ञातयोगस्य द्विविधत्वम्
2. ईश्वरस्वरूपविचारः
3. योगाधिकारिणां त्रिविधत्वम्
4. अभ्यास-वैराग्यम्

Unit- III –

1. परिकर्मस्वरूपविचारः
2. क्रियायोगः तत्फलं च
3. अष्टाङ्गयोगः
4. धारणादित्रयम्

Unit – IV –

1. संयमसिद्धिनिरूपणं तथा प्रयोजनञ्च
2. आत्मसाक्षात्काररूपा सिद्धिः
3. ग्राह्य-ग्रहण-ग्रहीतृसंयमजन्याः सिद्धयः
4. सिद्धिप्रकारः

Unit – V –

1. कैवल्यम्
2. स्फोटः
3. मनोवैभवम्
4. कालनिरूपणम्

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

विज्ञानभिक्षुः योगसारसंग्रहे योगदर्शनांशाः साररूपेण – स्पष्टरूपेण - सरलरूपेण च प्रतिपादितवान्।

योगसारसंग्रहस्य परिचयात् छात्राः उपकृताः भवेयुरिति अस्य पत्रस्याशयः उद्देश्यं च।

सहायकग्रन्थः – योगसारसंग्रहः – विज्ञानभिक्षुकृतः ।

प्राप्तिस्थानम् - ईस्टर्न बुक लिंकर्स, दिल्ली ।

शास्त्रितृतीयवर्षम्**Semester V-OE - 1 (3 CREDITS)****हठरत्नावली (श्रीनिवासभट्टयोगीन्द्रः)****Unit – I-**

1. मन्त्रयोगः
2. लययोगः
3. राजयोगः
4. हठयोगः

Unit – II –

1. कर्माष्टकम्
2. षड्चक्रशोधनम्
3. मठनिर्माणम्
4. आहारविचारः

Unit- III –

1. कुम्भकः
2. मुद्रा
3. मनसो नियमाः
4. कायिका नियमाः

Unit – IV –

1. आसनम्
2. प्राणायामप्रकारः
3. समाधिः
4. नादानुसन्धानम्

Unit – V –

1. योगावस्था
2. घटावस्था
3. परिचयावस्था
4. निष्पत्यवस्था

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

हठरत्नावली आधुनिककाले प्रसिद्धः योगचिकित्सासम्बन्धः ग्रन्थः। यः छात्रः चिकित्साक्षेत्रे कार्यरतोऽस्ति तस्य एतादृशग्रन्थस्य परिचयज्ञानम् अत्यन्तावश्यकमिति ज्ञात्वा योगचिकित्साप्रबोधकग्रन्थः अत्र आयोजितः।

सहायकग्रन्थः- हठरत्नावली – श्रीनिवासभट्टयोगीन्द्रः ।

प्राप्तिस्थानम् - *Om Shree Divine Publications, Haryana, Mob.- 9053155194.*

शास्त्रितृतीयवर्षम्

Semester V-OE - 2 (3 CREDITS)

योगतत्त्वोपनिषद्

Unit - I

1. उपनिषदां सामान्यपरिचयः
2. उपनिषत्सु योगतत्त्वोपनिषदः परिचयः
3. योगतत्त्वोपनिषदि सांख्ययोगविचारः

Unit - II

1. योगस्य परमं लक्ष्यम्
2. केवलस्य लक्षणानि
3. ज्ञानस्य लक्षणानि
4. योगप्रकाराः, उद्देश्यं च

Unit - III

1. मन्त्रयोगः
2. लययोगः
3. हठयोगः
4. राजयोगः

Unit - IV

1. योगविघ्नाः
2. मठलक्षणम्
3. मुद्राः
4. प्राणायामः

Unit - V

1. अष्टाङ्गयोगः
2. कर्मसिद्धान्तः
3. प्रणवजपवैशिष्ट्यम्

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

पत्रेऽस्मिन् उपनिषदां सामान्यज्ञानेन सह योगतत्त्वोपनिषदः विशेषपरिचयः तथा च योगतत्त्वोपनिषदि निरूपिताः अनेकाः यौगिकांशाः -यथा योगस्य परमं लक्ष्यं , विविधयोगप्रकाराः, योगविधाः, प्राणायाम-प्रणवादि विषयं ज्ञात्वा अध्ययनाभ्यासात् छात्राणां संपूर्णव्यक्तित्वविकासः भविष्यति।

सहायकग्रन्थः – योगतत्त्वोपनिषद् (योगोपनिषद् संग्रह)

प्राप्तिस्थानम् - चौखम्बा ओरियन्टालिया, (चौखम्बा स्वामीअनन्त भारती)

शास्त्रितृतीयवर्षम्

Semester VI-OE - 3 (3 CREDITS)

श्रीमद्भगवद्गीता- मधुसूदनटीका सहिता, चतुर्दश-सप्तदशाऽध्यायौ

Unit - I

1. श्रीमद्भगवद्गीतायाः परिचयः
2. मधुसूदनसरस्वतेः परिचयः
3. मधुसूदनसरस्वतेः कृतयः
4. गुणत्रयसंक्षिप्तपरिचयः
5. परमज्ञानस्यावश्यकता फलञ्च

Unit - II

1. गुणानां सम्भवस्थानम्
2. गुणानां कार्याणि
3. सत्त्वगुणस्य स्वरूपम्
4. रजोगुणस्य स्वरूपम्
5. तमोगुणस्य स्वरूपम्

Unit - III

1. गुणत्रयान्योन्याश्रयाभिभवप्रक्रिया
2. गुणत्रयेभ्यः उत्पन्नमानाः गुणाः
3. सृष्टिप्रक्रिया
4. गुणत्रयरहस्यम्

Unit - IV

1. लोकान्तरप्राप्तये गुणत्रयाणां भूमिका
2. बन्धमोक्षे गुणत्रयाणां भूमिका
3. परमात्मसाक्षात्कारे प्रतिबन्धकाः
4. गुणातीतस्य लक्षणानि
5. अमृतस्थितिः

Unit - V

1. श्रद्धात्रयस्य परिचयः
2. सात्त्विक-राजसिक-तामसिकाः आहाराः
3. सात्त्विक-राजसिक-तामसिकाः यज्ञाः
4. सात्त्विक-राजसिक-तामसिकानि तपांसि
5. सात्त्विक-राजसिक-तामसिकानि दानानि

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

त्रिगुण-प्रकृति-पुरुष-पथ्यापथ्य-तप-दानादयः सांख्ययोगे प्रमुखांशाः । तादृशं ज्ञाननिरूपणपद्धतयः शास्त्रान्तरेषु ज्ञातुम् अत्र सहसम्बन्धग्रन्थत्वेन श्रीमद्भगवद्गीता आयोजिता ।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भगवद्गीता- मधुसूदनीटीका सहिता

प्राप्तिस्थानम् – गीताप्रेस, गोरखपुरम्, उत्तरप्रदेशः

शास्त्रितृतीयवर्षम्

Semester VI-OE - 4 (3 CREDITS)

तत्त्वसमासः (कपिलमुनिः)

Unit – I-

1. तत्त्वसमासग्रन्थस्य सामान्यपरिचयः
2. अष्टौ प्रकृतयः
3. षोडशविकाराः
4. पुरुषः

Unit – II –

1. त्रैगुण्यम्
2. सञ्चरः
3. प्रतिसञ्चरः
4. पञ्चाभिवुद्धयः

Unit- III –

1. पञ्च कर्मयोनयः
2. पञ्च कर्मात्मनः
3. पञ्चपर्वाविद्या, अष्टाविंशतिधाऽशक्तिश्च
4. नवधा तुष्टिः

Unit – IV –

1. अष्टधा सिद्धिः
2. अनुग्रहसर्गः
3. चतुर्दशविधो भूतसर्गः
4. त्रिविधो धातुसंसर्गः

Unit – V –

1. त्रिविधो बन्धः
2. त्रिविधो मोक्षः
3. त्रिविधं प्रमाणम्
4. त्रिविधं दुःखम्

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

कपिलमुनिना विरचितः तत्त्वसमासः प्रसिद्धः ग्रन्थः। अत्र प्रकृति-पुरुष-गुण-प्रमाण-दुःख-बन्ध-मोक्षादि सांख्यदर्शनमौलिकसिद्धान्तानां ज्ञानं प्राप्तुं प्रभवामः।

सहायकग्रन्थः – तत्त्वसमासः (कपिलमुनिः)

प्राप्तिस्थानम् – मैनेजर आर्षग्रन्थावली, लाहौर।

शास्त्रिचतुर्थवर्षम्

Semester VII-DSE –A-Elec-1 (3 CREDITS)

पातञ्जलयोगसूत्रवृत्तिः (रामानन्दयतिकृतमणिप्रभाटीका) – प्रथम-द्वितीयपादौ-समाधिसाधनपादौ

Unit – I-

1. योगस्वरूपम्
2. निरोधकाले तथा व्युत्थानकाले पुरुषस्य स्वरूपम्
3. क्लिष्टाक्लिष्टवृत्तयः
4. प्रमाणम्

Unit – II –

1. वृत्तिनिरोधोपायः
2. परापरवैराग्ये
3. समाधिः
4. ईश्वरस्वरूपवर्णनम्

Unit- III –

1. चित्तविक्षेपकारणम्
2. चित्तप्रसादनम्
3. समापत्तिः
4. क्रियायोगस्वरूपम्

Unit – IV –

1. पञ्चकेशाः
2. दृश्यस्वरूपम्
3. द्रष्टु-दृश्ययोः संयोगः
4. सप्तविधविवेकप्रज्ञाः

Unit – V –

1. यम-नियमौ
2. आसनस्वरूपम्
3. प्राणायामस्य सामान्यस्वरूपम्
4. प्रत्याहारः

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

अयं ग्रन्थः योगदर्शनग्रन्थेषु अन्यतमः ग्रन्थः। योगदर्शनस्य मूलसिद्धान्ताः ग्रन्थेस्मिन् वर्तन्ते।

अस्य ग्रन्थस्य अध्ययनेन योगविषयपरिज्ञानम् इतोऽपि सुलभं भविष्यतीति अत्र अयं ग्रन्थः परिकल्पितः।

सहायकग्रन्थः - पातञ्जलयोगसूत्रवृत्तिः (रामानन्दयतिकृतमणिप्रभाटीका)

प्राप्तिस्थानम् - कृष्णदास अकादमी, वाराणसी।

शास्त्रिचतुर्थवर्षम्

Semester VII-DSE –A-Elec-2(3 CREDITS)

शिवसंहिता

Unit - I

1. शिवसंहितायाः परिचयः
2. कर्मकाण्डः
3. ज्ञानकाण्डः
4. चैतन्यस्वरूपम्
5. सृष्टिलयौ

Unit - II

1. शरीरज्ञानम्
2. नाडीनां ज्ञानम्
3. नाडीनां स्थानानि
4. जीवात्मा

Unit - III

1. वायुर्विज्ञानम्
2. गुरुशिष्ययोः लक्षणानि
3. मठलक्षणम्
4. प्राणायामः

Unit - IV

1. योगावस्था:
2. युक्तायुक्तयोगाभ्यासनियमाः
3. कुण्डलिनीजागरणम्
4. मुद्रादशकविवरणम्

Unit - V

1. योगविधाः
2. योगसाधकप्रकाराः
3. प्रतीकोपासनम्
4. षड्चक्रनिरूपणम्

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

शिवसंहितायां घट-हठयोगसम्बन्धाशानां विवरणं उत्कृष्टरूपेण निरूपितमिति अत्र अयं ग्रन्थः आयोजितोऽस्ति। ग्रन्थेऽस्मिन् आध्यात्मिकांशैस्साकं रोगोपचारांशाः निरूपिताः येन छात्राः उपकृताः भविष्यन्ति।

सहायकग्रन्थः – शिवसंहिता, भाषानुवादकः – डा. राघवेन्द्र शर्मा राघव

प्राप्तिस्थानम् - चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठानम्, दिल्ली

शास्त्रिचतुर्थवर्षम्

Semester VIII-DSE –A-Elec-1 (3 CREDITS)

सांख्यकारिका - (सांख्यतत्त्वकौमुदीव्याख्यायुता) 1-25 कारिकाः

Unit – I –

1. भारतीयदर्शनेषु सांख्यदर्शनस्य महत्त्वप्रतिपादनम्
2. सांख्यदार्शनिकानां परिचयः ।
3. सांख्यदर्शनस्य उद्भवविकासः ।
4. सांख्यशास्त्राणां परिचयः ।
5. सांख्यतत्त्वकौमुदीग्रन्थस्य नामकरणयाथार्थ्यप्रतिपादनम् ।

Unit – II –

1. सांख्यदर्शनस्य गुरुशिष्यपरम्परा ।
2. सांख्यकारिकाग्रन्थस्य संक्षिप्तपरिचयः ।
3. त्रिविधदुःखानि तेषां निवृत्त्युपायाः ।
4. पञ्चविंशतितत्त्वपरिचयः ।
5. त्रिविधप्रमाणवर्णनम् ।

Unit- III –

1. अनुमानादीनां प्रमाणानामुपयोगः।
2. अतिदूरत्वादिदोषैः सतोऽप्यनुपलब्धिः क्वचित् ।
3. सत्कार्यवादस्थापनम् ।
4. व्यक्ताव्यक्तयोः साधर्म्यवैधर्म्यं पुरुषेण वैधर्म्यञ्च ।
5. गुणस्वरूपनिरूपणम् ।

Unit – IV –

1. अव्यक्तसिद्धिः ।
2. अव्यक्तप्रवृत्तिप्रकारद्वयम् ।
3. पुरुषसिद्धिः ।
4. पुरुषस्य साक्षित्वसाधनम् ।
5. महदादेश्चेतनतुल्यता पुरुषस्य कर्तृताभ्रमश्च

Unit – V –

1. पुरुषस्य प्रकृतेश्च संयोगेन सृष्टिः ।
2. सृष्टिक्रमः ।
3. बुद्धेर्लक्षणं, तद्धर्माश्च ।
4. अहङ्कारस्य लक्षणम् ।
5. अहङ्काराद् द्विविधा सृष्टिः ।

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

छात्राणां सांख्यदर्शनज्ञानवर्धनाय, सांख्यदर्शने वर्णितानां मौलिकसिद्धान्तानां ज्ञानवर्धनाय च सांख्यतत्त्वकौमुदीग्रन्थः परिकल्पितः । सांख्यकारिकोपरि बहवः टीकाग्रन्थाः वर्तन्ते। परन्तु सांख्यतत्त्वकौमुदी सर्वासु टीकासु उत्तमा टीकारूपेण परिचिता । अतः अयं ग्रन्थः छात्राणां कृते परिकल्पितः । ग्रन्थेऽस्मिन् 72 कारिकाः विद्यन्ते । तासु कारिकासु पत्रेऽस्मिन् 1-25 कारिकाः पाठ्यांशरूपेण परिकल्पिताः ।

सहायकग्रन्थः – सांख्यकारिका, वाचस्पतिमिश्रप्रणीता सांख्यतत्त्वकौमुदीव्याख्यायुता,

आचार्यनिगमशर्मणा अनुदितम्।

प्राप्तिस्थानम् – परिमल पब्लिकेशन्स, दिल्ली ।

शास्त्रिचतुर्थवर्षम्

Semester VIII-DSE –A-Elec-2 (3 CREDITS)

श्रीमद्भगवद्गीता - मधुसूदनटीका सहिता, द्वितीयोध्यायः - सांख्ययोगः

Unit - I

1. श्रीमद्भगवद्गीतायाः सामान्यपरिचयः
2. श्रीमद्भगवद्गीतायां सांख्ययोगविचारः
3. श्रीमद्भगवद्गीतायां सांख्ययोगसाधर्म्यवैधर्म्यता

Unit - II

1. आत्मनः स्वरूपम्
2. आत्मनः लक्षणानि
3. आत्मनः विशेषता

Unit - III

1. कर्मयोगः
2. कर्मयोगस्य विशेषता
3. कर्मयोगस्य फलम्
4. योगःकर्मसु कौशलम्

Unit - IV

1. स्थितप्रज्ञः
2. स्थितप्रज्ञस्य विशेषता
3. स्थितप्रज्ञस्य लक्षणानि – स्वभावश्च
4. स्थितप्रज्ञफलम्

Unit - V

1. ब्राह्मीस्थितिः
2. ब्राह्मीस्थितेः हेतवः
3. इन्दियनिग्रहः
4. ब्रह्मानन्दस्थितिः

Objectives of the Course (Paper) – विषयस्योद्देश्यकथनम् –

छात्राणां स्वकीयशास्त्रज्ञानसम्पादनेन साकं शास्त्रान्तरेषु स्वशास्त्रज्ञानान्वेषणम् अत्यन्तावश्यकमितिधिया पत्रेस्मिन् श्रीमद्भगवद्गीतायाः परिचयः कृतोऽस्ति। पत्रेस्मिन् श्रीमद्भगवद्गीतायां द्वितीयोध्याये विद्यमानाः सांख्ययोगांशाः यथा आत्मनः स्वरूपलक्षणानि, कर्मयोगस्य माहात्म्यम्, स्थितप्रज्ञस्य विशेषता, ब्रह्मानन्दस्थितिः इत्यादयः अंशाः छात्राणां कृते हिताया भविष्यन्तीति अयं ग्रन्थः आयोजितः।

सहायकग्रन्थः – श्रीमद्भगवद्गीता (मधुसूदनीटीका सहिता)

प्राप्तिस्थानम् – गीताप्रेस, गोरखपुरम्, उत्तरप्रदेशः